

Legenda o riječkom zmaju

Singel, Vedrana

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:449529>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

VEDRANA SINGEL

LEGENDA O RIJEČKOM ZMAJU

Završni rad

Pula, rujan 2022.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

VEDRANA SINGEL

LEGENDA O RIJEČKOM ZMAJU

Završni rad

JMBAG: 0303077967, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Usmena zavičajna baština

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Teorija i povijest književnosti

Mentor: izv. prof. dr. sc. Kristina Riman

Pula, rujan 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Vedrana Singel , kandidat za prvostupnika Preddiplomskog stručnog studija Predškolski odgoj ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

Vedrana Singel

U Puli, rujan, 2022.

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, Vedrana Singel, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj Završni rad pod nazivom

Legenda o Riječkom zmaju

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Student

Vedrana Singel

U Puli, rujan, 2022.

SADRŽAJ

UVOD	1
1. HRVATSKA USMENA KNJIŽEVNOST	2
2. ZAVIČAJNA BAŠTINA	3
2.1. ZAVIČAJNA BAŠTINA RIJEKE	3
2.2. KRATKA POVIJEST TRSATA	4
2.3. ZNAMENITOSTI TRSATA	5
2.3.1. Stube Petra Kružića	5
2.3.2. Hrvatska čitaonica Trsat	7
2.3.3. Svetište Majke Božje Trsatske	9
2.3.4. Crkva Sv. Jurja	11
2.3.5. Trsatska gradina	12
3. LEGENDA	18
4. DIJETE I LEGENDA	19
5. ZMAJEVI KAO MITSKA BIĆA	20
6. PRIČA O TRSATSKOM ZMAJU	27
6.1. SLIKOVNICA O TRSATSKOM ZMAJU	28
7. ZAKLJUČAK	30
8. LITERATURA I IZVORI	32
SAŽETAK	35
SUMMARY	36

UVOD

U ovom završnom radu na samom početku bit će ukratko opisana Hrvatska usmena književnost pošto su legende segment nje. Legende su se nekad prenosile usmeno iz generacije u generaciju, ali u novije doba mogu se pronaći i u pisanom obliku. One se mogu pronaći u svakom mjestu koja je vezana za njihovu kulturu i baštinu, a ona prikazuje sastavni dio tog mjesta. Legende su dio naše povijesti, tradicije i kulture koja se nikako ne smije zaboraviti jer su one nematerijalna vrijednost koja obogaćuje pojedinca. Osim što sadrže intrigirani sadržaj, legende postižu na vrijednosti i zbog određenih stilskih posebnosti koji sadrže humoristične trenutke i daju poseban zabavljajući ugođaj. Također, često nalazimo likove poput kraljeva, viteza, vila, sveca, zapravo sve one koji u sebi imaju nešto fantastično.

Kako su djeca radoznala bića, njihovo mjesto rođenja, odnosno njihov zavičaj je prvo mjesto gdje započinju otkrivati svijet oko sebe, stoga su legende izuzetno važne za njihovo odrastanje. U toj okolini dijete raste, proživljava svoje djetinjstvo, te odrasta u odraslog čovjeka koji se veže za taj kraj. Radi toga je njegova zavičajna baština od velike važnosti i bitno je da ju što bolje upozna. Stoga se u sljedećem poglavlju pokušava približiti Grad Trsat. Iako se o tome baš puno i ne priča, ali Trsat veže veliki broj znamenitosti koje imaju barem po jednu zanimljivu legendu koje će se obraditi u tom poglavlju.

Namjena sljedećeg poglavlja je objašnjenje i približavanje zmajeva kao mitskih bića, kroz podjelu, njihov izgled i karakter ovisno o kulturi odakle potječu. Bez obzira iz koje kulture potječu oni su fascinantna bića koja pronalazimo u raznim pričama, bajkama, legendama, mitovima i filmovima. Njih se najčešće druge životinje, kao i ljudi najviše boje pa stoga dobivaju posebno mjesto kroz povijest. Zbog svog strašnog izgleda i karaktera neki su poslužili kao inspiracija za poeziju i kazalište. Iako, gledajući s druge strane vidjet će se da postoje i „dobri zmajevi“. Nadalje, biti će predstavljena „Legenda o Riječkom zmaju“ koja ukazuje na nesvakidašnje prijateljstvo između djevojčice i zmaja. Cilj ove legende je podsjetiti odrasle, a osobito djecu usmjeriti na drugačiji pogled prema svijetu, odnosno prema svojim prijateljima da bez obzira kako izgledaju ili razmišljaju na drugačiji način, takve trebamo i prihvatiti, a ne ih odbaciti.

U zaključnom poglavlju bit će dan sažetak svega ranije navedenog u završnom radu, neke od najvažnijih teza, te će se na temelju toga donijeti osobni zaključak.

1. HRVATSKA USMENA KNJIŽEVNOST

Usmena književnost hrvatskoga puka vrlo je bogata i raznolika, te se može sagledati u dva segmenta: u neposrednoj živoj izvedbi i u zapisima usmenoknjiževnih tekstova kroz povijest. Velika književna, kulturna i antropološka bogatstva koja pripadaju hrvatskom puku nalaze se u spisima. No, bitno je spomenuti da ona ukazuje na duhovno postignuće na hrvatskom teritoriju (Botica, 1995).

Hrvatska usmena književnost bilježi svoje postojanje od trenutka kada je netko od naših hrvatskih predaka usmeno ispričao određena događanja koja su se ostalima svidjela zbog čega su ih nastavili prepričavati. Za hrvatski teritorij usmena predaja je od izuzetne važnosti jer se brzo stvorila i formirala u svim hrvatskim govorima, a brojni pokazatelji hrvatskoga usmenoknjiževnog stvaralaštva mogu se pronaći u spisima. Povijest hrvatske književnosti definira popis i vrijednost svog hrvatskoga blaga, pisanoga (autorskoga) i usmenoga. Bez uvrštavanja usmenoknjiževnih tekstova u svoj organizam, povijest hrvatske književnosti ne bi bila potpuna. Kreirani tekst bio bi dodatni motiv većini darovitih individualaca da i sami pričaju priče, pjevaju pjesme iz usmenoknjiževnog obujma (Botica, 1995).

Pod kulturom hrvatske usmene književnosti mislimo na sve ono što je jedinstvenim principom „odnjegovano“, a što je stvorio čovjek dok je svojom maštom izmjenjivao prirodu. Potrebno je razlikovati usmenu tradiciju od usmene književnosti. Usmena tradicija je širi pojam koji uključuje usmenu književnost i usmene neknjiževne oblike što se prenosi iz generacije u generaciju (kao usmena kultura). Usmena književnost uključuje organiziranu riječ (jezik zajednice) i „govor osjećaja“ koji se prenose u priču ili neki drugi žanr. Tako se u književnosti njeguje sve ono što predstavlja tradiciju, tj. skup svih vrijednosti u zajednici koja ih prepoznaje kao zaštitnicu bogatstva (Botica, 2013).

Prvi važni tekstovi nastali su i prenosili se usmenom predajom, stoga je pamćenje koje je temeljeno na sjećanju važan čimbenik usmene hrvatske književnosti. Književnost prati čovjekov razvoj od trenutka kad je prepoznao vrijednost riječi i kad je počeo kultivirati sebe i sve oko sebe, tj. pričom o sebi i svemu oko sebe počeo je stvarati novu književnu zbilju (Botica, 2013).

2. ZAVIČAJNA BAŠTINA

Pod pojmom „baština“ podrazumijeva se kulturna dobra koja su kroz povijest dobro negovana i sačuvana. Svako naselje ima vlastitu baštinu, koja prikazuje sastavni dio zajednice. Njezina osnovna funkcija je čuvanje i njegovanje tradicije, kulture i zavičajne mudrosti koja je naslijeđena od predaka. Kulturna baština podrazumijeva materijalnu i nematerijalnu vrijednost koju su ljudi stvorili svojim radom.

Zavičajna baština podrazumijeva materijalnu i duhovnu vrijednost pojedinog mjesta radi negovanja kulture i običaja tog naselja. Pripisuju joj se sve vrijednosti koje su nastale prije razdoblja globalizacije, ostataka povijениh zbivanja koji su očuvani u izvornom obliku. U zavičajnu baštinu ubrajaju se likovna i glazbena umjetnost, spomenička baština i narodna književnost. Također, tu pripadaju znanje i kompetencije koje je svaka individualna osoba ostavila u određenom razdoblju na određenom mjestu, da sagleda svijet jedinstvenim očima na kojima će temeljiti svoj daljnji rad i razvoj, a one su sastavni dio za buduće naraštaje (Maretić i Caktaš, 2007).

2.1. ZAVIČAJNA BAŠTINA RIJEKE

Rijeka je grad smješten uz more koji sadrži brojna kulturna zaštićena materijalna i nematerijalna dobra, koja su od izuzetne važnosti za svakog pojedinca toga grada i njegove posjetitelje.

Na područje grada Rijeke mogu se vidjeti tragovi koji vuku korijene iz doba paleolitika i neolitika. Spomenuto naselje bilo je glavno nad Riječkim zaljevom što je podrazumijevalo postojanje luke i za vrijeme Ilira plemena Liburna. Rimljani su preferirali život u blizini mora, na desnu obalu ušća rijeke Rječine, na mjestu gdje se nalazi današnji Stari grad. O suvremenosti i kulturi Tarsatice govore nam povijesno neopisivo važni arheološki nalazi poput temelja rimskih bedema, zidova zgrada, ostaci termi i rimskih vrata. Zbog svog povoljnog položaja koji obiluje pitkom vodom i sadrži zaklonjen zaljev, ovaj grad je idealan za razvoj lučke industrije i trgovine. Naseljavanjem Hrvata počinje se graditi novo naselje i zauzima se Tarsatica. Prvi dokazi o spomenutom naselju pojavljuju se prvom polovinom 13. stoljeća, no riječ nije samo o jednom, već o dva naselja. Prvo naselje je Trsat koji je smješten na vrhu na lijevoj strani Rječine na mjestu liburnskog naselja Tarsate, a drugi Rijeka na obali, na mjestu rimske Tarsatice. Rijeka kao gradić okružena zidinama s nekoliko kula,

sastojala se od dva djela. Prvi, gornji dio činio je srednjovjekovni kaštel i crkva sv. Vida, dok je drugi, donji dio činilo pučko, trgovačko i obrtničko naselje poznatije pod nazivom Rika ili Rijeka. Dolazeći do 16. st., bilježi se veliki ekonomski procvat, uz koji se ističe i trgovina uljem, drvom, željezom, vunom, stokom i kožom. U istom stoljeću s ponosom je u punoj snazi radila i tiskara s tadašnjim hrvatskim pismom (glagoljicom). Značajne promjene na prosvjetno-kulturnom aspektu događaju se dolaskom isusovaca na područje Rijeke gdje osnivaju svoju gimnaziju. Time dolazi do pojačanog romanstva čime se hrvatski jezik i glagoljica počinju potiskivati u drugi plan. Također, uz prosvjetno kulturni život Rijeka je napredovala i na području industrije kada ju je car Karlo VI imenovao slobodnom lukom. Rijeka je kroz povijest mijenjala razne vladare što bilježi razne teritorijalne promjene. Jedna od značajnijih promjena događa se sklapanjem mirovnog ugovora u Parizu 1947. godine prema kojem su Rijeka i Istra vraćene pod teritorij Hrvatske, a Sušak i Rijeka predstavljaju jedinstven gradski teritorij (Grad Rijeka, n.d.).

Kao veliko priznanje za svoj rad u sklopu programa „Luka različitosti“, grad Rijeka je proglašen kao Europska prijestolnica kulture 2020. Cilj programa bio je učiniti grad kulturnim i kreativnim središtem za cijelu Europu i budućnost koja ju očekuje. U sklopu tog projekta može se izdvojiti kompleks Rikard Benčić, RiHub (mjesto za dobivanje informacija o EPK), Hala Exportdrvo (mjesto za razne izložbe, koncerte i druge događaje) i brod Galeb (namjena kao Gradski muzej). Kompleks Rikard Benčić nalazi se u samom centru Rijeke, te obuhvaća Palaču Šećerane u svrhu Gradskog muzeja, T-zgrada u svrhu Gradske knjižnice Rijeka, H-objekt u svrhu Muzeja moderne i suvremene umjetnosti, te Ciglena zgrada u svrhu Dječje kuće (Europska prijestolnica kulture, 2020).

2.2. KRATKA POVIJEST TRSATA

Antičko naselje Tarsatica, smješteno uz desnu obalu Rječine, imenovalo je lokalno stanovništvo. Određeni izvori tvrde da je Tarsatica zapravo naziv za stanovnike koji su boravili uz rijeku. Vjeruje se da je na vrhu brda Trsat postojala osmatračnica ili utvrda, iako nisu pronađeni nikakvi dokazi koji bi to potvrdili. Stanovnici su morali hitno pronaći utočište nakon što je vojska Karla Velikog razorila grad zbog osvete jer je 799. godine kod Tarsatice ubijen markgrof Erih. Utočište su pronašli na uzvisini pokraj

Rječine. Tadašnji stanovnici, zajedno s hrvatskim došljacima, preimenovali su naselje tako da su postojeći naziv pohrvatili. Od tada je spomenuto naselje postalo poznato po nazivu Crsat - Trsat. Novi naziv Trsat prvi put se službeno spominje 1288. godine u Vinodolskom zakonu prema kojem se Trsat vodi kao dio Vinodolske gospoštije kojom vladaju Krčki knezovi – Frankopani. Godine 1291. knezom Trsata postaje Nikola I. Frankopan. Njegovo ime često se veže uz legendu o prijenosu Nazaretske kućice na Trsatu. Iako su Frankopani jedni od najpoznatijih vladara Trsata, poznato je da je kroz povijest često dolazilo do promjene vladara i vlasti nad Trsatom. U današnje vrijeme Trsat se nalazi pod upravom grada Rijeke koji rado ističe važnost povijesne jezgre Trsata (Balabanić Fačini i Cvijetinović Starac, 2004).

2.3. ZNAMENITOSTI TRSATA

Trsat je mjesto na kojem se nalaze brojne znamenitosti uz koje su vezane priče o njihovom nastanku ili povijesnom značaju. Kako bi se njegovala kultura i običaji Trsata koje su važne za svakog pojedinca, važno je djecu od najranijeg djetinjstva upoznavati sa kulturnim blagom o kojem će se govoriti u nastavku.

2.3.1. Stube Petra Kružića

Stube Petra Kružića poznate kao Trsatske stube spajaju Trsat s donjim dijelom grada Rijeke. Kapetan Klisa Petar Kružić 1531. godine dao je sagraditi prvi dio stuba kako bi olakšao hodočanicima uspon, te kapelu sv. Nikole zaštitnika pomoraca u blizini Svetišta Majke Božje Trsatske. Gornji dio stuba sagradio je vojvoda štajerski, kranjski, kuruški i zapovjednik Brinja Gavro Aichelburg 1725. godine, te kapelu sv. Ignacija Lojolskog posvećenu utemeljitelju isusovačkog reda. Danas Stube Petra Kružića imaju 561 stubu i vode do Svetišta Majke Božje Trsatske i franjevačkog samostana (Antić, 1982).

Uz stube nalazi se nekoliko kapelica hodočasničkog puta, a na samom ulazu stoji kameni barokni reljef Djeteta Isusa i Marije Tješiteljice žalosnih s latinskim natpisom "Consolatrix Afflictorum". Nikola Frankopan sagradio je malu kapelu 1410. godine nakon što se vratio s hodočašća, te je dao staviti natpis: „Dođe kuća Bl. Dj. Marije iz Nazareta na Trsat 10. svibnja 1291. i odavde oputova dne 10. prosinca 1294.". Tu kapelu trsatski gvardijan i povjesnik Svetišta Franjo Glavinić 1641. godine

dao je restaurirati. Riječki carski službenik Karlo Vassermann sa svojom suprugom Ivanom, 1628. godine dao je sagraditi kapelu u čast sv. Karla, gdje je nekad stajao Marijin kip (Antić, 1982).

Postoji nekoliko legendi kako su nastale Trsatske stube, a Tomislav Đurić navodi sljedeću: *Kada su prije 700 godina anđeli donijeli iz Nazareta na Trsat svetu kuću Majke Božje, odluči tada gospodar grada Trsata, knez Frankopan, napraviti stube od Rijeke do Trsata. Posvuda je tražio zidare, ali nigdje naći takve koji bi mogli sagraditi toliko stuba. Bio je sav očajan, kad mu je odjednom na vrata zakucao sam – vrag! Reče vrag knezu: „Ja ću napraviti stepenice, ali ti moraš obećati da će one voditi ravno u gostionicu koju ću napraviti gore na Trsatu.“*

Knez toga trenutka nije znao što bi odgovorio vragu, nego mu reče neka se malo strpi dok on razmisli, pa neka dođe po odgovor drugi dan. Kada se tako riješio vraga, pođe knez fratrima kako bi mu oni dali savjet. Fratrima su razmišljali, razmišljali i na kraju savjetovaše kneza neka slobodno pusti da vrag te skaline napravi. Dok ih on bude gradio, oni će se moliti Bogu, a Bog će uslišiti njihove molbe da skaline ne pođu u gostionicu nego ravno u crkvu.

I zaista, kad su trsatske stube bile skoro gotove, vidio je vrag da one umjesto u gostionicu vode u crkvu! Razljućeni vrag počeo je proklinjati, psovati kao Turčin, te stade na sve strane bacati kamenje što je bilo posloženo za dovršenje stepenica. Da stvar bude još gora, počeo vraga uznemiravati jedan vražić. On mu reče kako je čuo gdje fratrima govore da će svaki kršćanin koji se na koljenima bude uspinjao po skalinama do Trsata, dobiti oprost od toliko grijeha, koliko je skalina. Tada vrag prokune svoje djelo i reče da ni jedan čovjek neće moći te stepenice pobrojiti i nikada nitko neće saznati koliko ih točno ima.

Zato do dana današnjega nitko nije uspio točno nabrojiti koliko je stepenica. Jedni govore ovako, drugi onako, a da stvar bude gora, na vrhu se stepenica i danas može vidjeti gostionica (Đurić, 2007:120).

2.3.2. Hrvatska čitaonica Trsat

Glavna svrha osnivanja čitaonice bila je za čitanje ili posuđivanje knjiga, časopisa ili novina, te za održavanje raznih društvenih događaja (zabavnih, kulturnih i humanitarnih), ali i političkih događaja. Glavni osnivači su bili učitelji, svećenici, trgovci i graditelji koji su svojim radom stekli visoki ugled vodeći neko dosadašnje društvo ili lokalni projekt. Oni su svojim stečenim znanjem uz razne prepreke uspješno vodili čitaonicu uz potporu lokalnog stanovništva. Čitaonice su na samom početku bile namijenjene ljudima visokog društvenog staleža uz određenu godišnju članarinu (Polić, 2009).

Hrvatska čitaonica Trsat od samog početka trudila se da bude dostupna svim ljudima, pa je umjesto upisnine uvela članarinu koja je za imućne iznosila jedan forint, a za siromašnije pedeset novčića. Čitaonica je obuhvaćala 37 članova tj. osnivača, a glavni odbor su predstavljali: predsjednik Josip Linić, tajnik Fran Matković (Tomin), blagajnik Kuzma Marač, te odbornici dr. Rude Linić, Anton Gambar i Fran Paškvan. Čitaonica je osnovana 1877. godine, te je u početku radila u školskoj zgradi, ali to nije bio idealan prostor. Zbog toga je predsjednik Josip Linić na skupštini Društva 15. siječnja 1893. godine predložio izgradnju vlastite zgrade, što je na kraju i dogovoreno nakon osnivanja građevinskog odbora 20. siječnja 1895. godine kojeg je predložio Eugen Matković. Građevinski odbor predstavljali su: st. Fran Matković, Toma Matković, Fran Šikić i Nikola Glavan, te kao pravnik dr. Rude Linić. Izgradnja je dogovorena na zemljištu Tonke Kućel i Josipa Linića, dok je nacрте izradio Toma Matković, a troškovnik gradnje Mate Glavan. Izgradnja čitaonice se financirala sa 500 zadužnica koje su potpisali i isplatili 49. dioničara, a manji dio zajmom od Hrvatske hipotekarne banke u Sušaku. U korist Čitaonice dioničari su se odrekli svojih prava. Čitaonica je dovršena 1897. godine, a službeno je otvorena 9. siječnja 1898. godine (Antić, 1982).

Iako je Hrvatska čitaonica „preživjela“ i bila obnovljena nakon dva rata i dvije okupacije, kao i od samih početaka osim što služi kao biblioteka, ona ima i svoje prostorije koje služe za održavanje raznih kulturnih i umjetničkih događanja tijekom cijele godine poput izložbi, predavanja, predstava, koncerata, proslava, plesnih zabava i slično. U prizemlju čitaonice nalaze se prostorije i terasa za ugostiteljstvo.

Poštovanje i divljenje čitaonici nikada nije izostajalo, a to se vidi i prema stihovima „Starina slavna“, autora Zdenka Matrljana povodom 105. obljetnice koja se obilježila 1982. godine. Stihovi koji veličaju sam spomen čitaonice glase (Antić, 1982:69):

*Naša štovana nonica,
Trsačka čitaonica,
trdega je korena, starega roda,
dite pučkega preporoda.
Va austrijsko se vrime z mukun rodila,
svomu je puku svin srcen služila.
Se ča mu je sveto brižno je čuvala,
njegovu banderu visoko držala.
Naši su joj stari velu kuću storili,
imenom je svoga roda krstili,
Na bregu nad Rikun gordo stoji,
spram slobodne Istre njen pogled leti.
Ta kuća je dom trsačkoga puka,
kod stena čvrsta domoljubna kula,
ljubimica i ponos Trsata – grada,
drevan spomenik našega kršnega kraja.
Nonica je sega preživela,
velu starost srićna doživela.
Va lipen je spomenu ustala,
za se ča je dala puno jon hvala.*

2.3.3. Svetište Majke Božje Trsatske

Trsatsko svetište odnosno Svetište Majke Božje Trsatske je sedam stoljeća staro hrvatsko svetište u kojem se štuje Majka Božja. Smješteno je u samom centru Trsata, a korijeni su mu vezani za legendu iz 1291. godine o prijenosu kućice Blažene Djevice Marije iz Nazareta na Trsat. Radi nestanka kućice 1294. godine, Papa Urban V. 1367. godine tužnim Trsaćanima poklanja sliku Marije koja se i danas nalazi u Svetištu. Knez Martin Frankopan sa suprugom Uršom, 1453. godine gradi crkvu Majke Božje i uz nju franjevački samostan. Franjevci se doseljavaju 1462. godine u samostan i od tada čuvaju trsatsko Svetište. U samostanu, radi nepažnje jednog radnika 05. ožujka 1629. godine buknuo je požar gdje je stradao veliki dio samostana. Požar je uništio knjižnicu i arhivu u kojoj su bili svi zapisi o počecima svetišta, ali nije zahvatio crkvu ni kapelu u kojoj je bila slika Marije. Samostan se obnavlja i nadograđuje s još dva krila na zahtjev franjevca Mihovil Kumar i trsatskog gvardijana Josip Stuparinić. Jedno novo krilo sastoji se od blagovaonice, kuhinje, pripadne prostorije i zbornice, a na drugom katu se nalazi velika samostanska knjižnica i arhiv. U sklopu tog krila 1906. godine sagrađena je kapela zavjetnih darova. U drugom krilu nalazi se podrum za pripremanje prirodnih lijekova i ljekarna, te na prvom katu stambene sobe. Niz hodnik samostana se mogu vidjeti 32 fotografije koje prate život Majke Božje koje su sadržajno povezane s Biblijom (Hoško, 1991).

Slika 1. Glavni oltar i slika Gospe Trsatske

Izvor: <http://www.trsat-svetiste.com.hr/glavni-oltar-i-svetiste/> Preuzeto: 11. travnja 2021. godine.

Nakon nekoliko renovacija, obnavljanja i širenja današnja crkva i samostan imaju barokni izgled. Crkva ima oltarne pale, devet oltara uz koje se nalaze informacije tko ih je izradio ili poklonio, te pregradna rešetka od kovanog željeza koja je napravljena 1705. godine. U sklopu Svetišta nalazi se kapela svijeća, kapela zavjetnih darova, te križni put.

Postoji nekoliko legendi o Marijanskom svetištu, a Tomislav Đurić ističe sljedeću: *Bio je 10. svibnja 1291. godine. Nekoliko se Trsaćana zaputilo u sječju drva na trsatskom brijegu. Na predjelu Ravnice, nedaleko od kule trsatskog kaštela, na kraju male doline nalazio se vrt neke udovice Agate, gdje drvari spaze malu kućicu u obliku skromne crkvice. Budući da se na tome mjestu prije nije nalazila nikakva kuća, ovi se ljudi začude kad opaze vrlo staru, a siromašnu kuću. Kućica je stajala na travi, ali bez temelja, što je ove ljude još više začudilo. Priprosti se drvari prekrižiše i uđu u tu neobičnu kućicu. Ugledavši u njoj kršćanske znakove, pomole se pobožno i tiho. Brzo izađu iz kućice i svim Trsaćanima dojavu neviđeno čudo. Zamalo skupilo se mnoštvo znatiželjna svijeta na Ravnici i Dolcu te se čudom čudiše. Promotre priprostu građevinu izvana, uđu unutra te zapazivši drveno raspelo i Gospinu sliku od cedrovine zaključe da to mora biti neka svetinja. Ali, odakle je došla ovamo i čija je to kućica, nitko nije mogao ni slutiti.*

Iznenađeni i uznemireni Trsaćani pođoše svom župniku don Aleksandru, svećeniku pobožna i sveta života koji je već tri godine bolovao od neizlječive vodene bolesti i ležao u postelji. Kada mu ispričaše sve o kućici koja se bez temelja nalazi na velikoj Ravnici trsatskog brijega, don Aleksandar im je rekao, da je to kuća nazaretske Djevice i da će im o tome govoriti sutradan u crkvi. I zaista. Na sveopće iznenađenje vjernika bolesni župnik posve je zdrav došao u župnu crkvu Sv. Jurja i ondje vjernome puku u svojoj propovijedi ispričao sljedeće: Noću 10. svibnja, a bila je subota u osmini Spasova vidio je u snu ovu kućicu za koju mu je rečeno da je to prava nazaretska kuća Blažene Djevice Marije i da će on čudesno ozdraviti. Što se zaista sve dogodilo i ostvarilo. Ali, kako je kućica nenadano došla, tako je nakon tri godine i sedam mjeseci, točno 10. prosinca 1294. godine otišla u Loreto gdje i danas stoji bez svakog temelja. Godinama su Trsaćani zapomagali u Loreto: „Vrati nam se Majko Milosti! Zašto si nas ostavila?“ A zatim su to prihvatili kao Njezinu volju i na Njezinu ranije mjestu na Trsatu podigli, svetište – najstarije Marijansko svetište u Hrvata (Đurić, 2007:12-13).

2.3.4. Crkva Sv. Jurja

Crkva Svetog Jurja, zaštitnika viteza smještena je ispod Trsatske gradine u Ul. Petra Zrinskog 11. Sagrađena je u 13. stoljeću kada su krčki knezovi Frankopani dobili Trsat na upravljanje od Kralja Andrije 1223. godine. Kako se može vidjeti iz ploče u crkvi 1674. godine posvećeni su oltari sv. Jurja mučenika, sv. Sebastijana i Blažene Djevice od Karmela, te se u njima nalaze svete moći. Za vrijeme potresa 1750. godine crkva je bila dosta uništena, ali je obnovljena 1754. godine. Tijekom obnove dozidana joj je kapela sv. Dizme iz 1689.godine, današnja kapela Srca Isusovog. 1866. godine crkvi je produžena za širinu kora, izgrađen je kor i toranj u kojem su smještena tri zvona, iako je crkva već prije imala toranj i zvona (Hoško, 2004).

Slika 2. Crkva Sv. Jurja

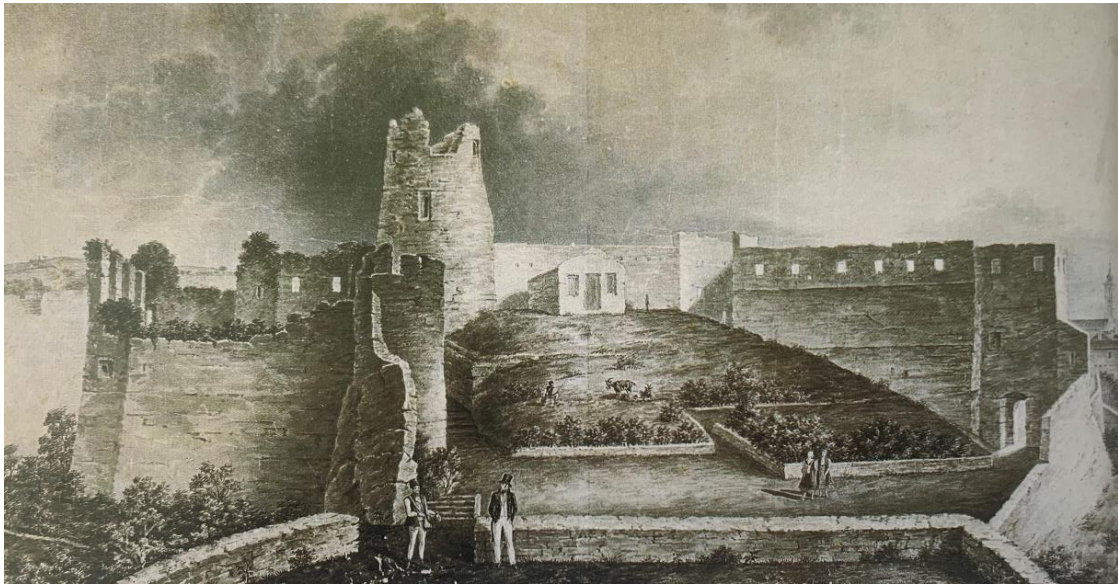
Izvor: <http://www.trsat-svetiste.com.hr/povijest-zupe-sv-jurja-na-trsatu/>. Preuzeto: 15. travnja 2021. godine.

2.3.5. Trsatska gradina

Trsatsku gradinu koja je svjedok mnogobrojnih bitaka i tragičnih priča, te mijenjaju vladara, autor J. S. Vrignanin opisuje: (...) *Na prvi pogled očara čovjeka silan dojam romantike ovoga mjesta, koji u okviru starih, sivih kamenih kula, obraslih prastarim bršljanom, u mrtvoj tišini, kroz koju prodire šapat niza stoljeća, priča o otmenoj i ponosnoj davnini nestalih gospodara. Ogromni tamni čempresi, gusti lovor i juke i mnogo vječne zeleni dekorativno i tužno ispunjuju prostor između ponosnih razvalina. Čitava slika djeluje kao prekrasna elegija, koja priča priču o nesretnoj kneginji, koja uz harfu pjeva i plače ili se kroz suze smije suncu. Dok nekad silni knezovi i kneginje Frankopan snivaju stoljetni san pod kamenim podom zavjetne crkve, pod krupnim grobnim pločama, (...) dotle još kroz divne ruševine živi njihov mnogostoljetni kaštel, bez ubojitog oružja, pretvoren u začaran dvor, u veliku lijepu pjesmu. (...)* (Balabanić Fačini i Cvijetinović Starac, prema Vrignanin, 2004:2). Trsatska gradina odnosno Trsatski kaštel smješten je na brežuljku Trsata kojim su vladali krčki knezovi Frankopani do kraja 15. stoljeća. Poznato je, da su tijekom 15. stoljeća bili izraženi ratovi s vatrenim oružjem zbog čega je bilo potrebno mnoge utvrde prilagoditi tadašnjoj situaciji. Navedena tvrdnja odnosi se i na Trsatsku gradinu što uključuje izgradnju visokih kula pogodnih za postavljanje topova, proširivanje zidina, te podizanje okrugle artiljerijske kule. Kako je Gradina nekada izgledala posebno dočarava crtež iz 1566. godine. Crtež Nicolao Angielinija prikazuju Trsatsku gradinu koja se sastoji od središnje okrugle kule, jugoistočne i jugozapadne četvrtaste kule i stambenog djela koji se nalazi iza Rječine. O dosad spomenutim promjenama na Gradini svjedoče sačuvani kartografski prikazi i grafike. Jedan od takvih povijesno važnih prikaza je i grafika autora Ivana Klobučarića koja Trsatskoj gradini pridaje važnu obrambenu funkciju u čijem se sastavu nalazi i stambeni dio (Balabanić Fačini i Cvijetinović Starac, 2004).

O promjenama govori se i 1620. godine zbog nužne obnove kaštela radi velikih šteta nastalih za vrijeme ratovanja. Nova saznanja o izgledu Gradine krajem 17. st. dobivena su proučavanjem grafičkog prikaza Johanna Weikharda Valvasora. Jugozapadni prikaz Gradine daje dobar uvid u izgled stambenog djela i kula za koje je karakteristično da su natkrivene šiljastim krovom. Osim već spomenutih ratovanja, izgled Gradine narušili su i snažni potresi 1750. i 1751. godine. Zapisi potvrđuju da su od uzvišene Gradine važnog značaja, nažalost, ostali samo ruševni zidovi i kule. Do obnove dolazi tek 1824. godine kada Gradina dolazi u vlasništvo grofa Laval Nugenta koji ju prenamjenjuje u muzej i mauzolej obitelji. Grof Nugent bio je veoma cijenjen u vojnim redovima i poznat po brojim dostignućima. Možda i najveće dostignuće pripisuje mu se 1813. godine kada ga se proglašava osloboditeljem Rijeke. Kompletna obnova Trsatske gradine, na zahtjev grofa Nugenta, pripada na čast Giacomu Paronuzziju (mletačkom graditelju i kiparu). Iako je obnova započela dvije godine nakon kupnje (1826.), trajala je sve do grofove smrti (1862.). Stambeni dio iza Rječine ostao je neobnovljen. Svoje viđenje prvog zahvata obnove iznio je Gjuro Szabo: (...) *Grof Laval Nugent nije ni mario ni tražio od svog graditelja, rodom Talijana, da mu „restaurira“ grad, tj., da pokuša obnoviti ono, što je tu nekad postojalo. Zato je nedostajalo podloge, a nije imalo nikakve svrhe. Laval i njegov graditelj odluče, da stvore tu fantastični burg, da bude grobnica starog maršala i njegov odvjetak, sasvim u dugu romantike 19. stoljeća. (...) Talijanski arhitekt nije ni poznao naših gradova, nije ništa uništio, ništa u strukturi tuđinskog dodao, već je stvorio novo djelo, pravo remekdjelo, a sigurno se ima njemu pripisati da je svuda pometao kruništa, većinom u talijanskim formama. Da, još je toga ostalo dosta neizvedena, kako to pokazuju komadi klesana kamena, koji nikada nisu bili upotrjebljeni. (...)* (Balabanić Fačini i Cvijetinović Starac, prema Szabo, 2004:21). Napredak prije i poslije obnove može se vidjeti na temelju slike Annibale Manzonia koju je naslikao na zahtjev grofa Nugenta. Prema planu obnove, njemački graditelj i kipar postavio je 3 terase dok sredinu krase mauzolej *Mir junaka* (Balabanić Fačini i Cvijetinović Starac, 2004).

Slika 3. Annibale Manzoni, Trsatska gradina prije restauracije, 1828.

Izvor: Hrvatski državni arhiv, Zagreb

Slika 4. Annibale Manzoni, Trsatska gradina poslije restauracije, 1837.

Izvor: Hrvatski državni arhiv, Zagreb

Ispred spomenutog mauzoleja nalaze se dva zmaja za koja je zaslužan kipar Anton Dominik von Fernkorn. Glavnu terasu ispred mauzoleja krasi dva stupa. S desne strane nalazi se stup kojeg je kod Marenga podigao Napoleon I., a na Trsat ga je premjestio maršal Nugent. Radi simetrije postavljen je sličan stup s lijeve strane (Balabanić Fačini i Cvijetinović Starac, 2004).

Slika 5. Kapela Mir junaka – mauzolej obitelji Nugent

Izvor: Balabanić Fačini, M. i Cvijetinović Starac, M. (2004.) *Trsatska gradina*. Rijeka: Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka. (str. 22.)

Slika 6. Bazilisk

Izvor: Balabanić Fačini, M. i Cvijetinović Starac, M. (2004.) *Trsatska gradina*. Rijeka: Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka. (str. 22.)

Godine 1854. u donjem djelu mauzoleja, Nicolo Bregatto je postavio oltar Svetog Josipa. Uz spomenuti oltar nalazili su se bijeli mramorni sarkofazi s poprsjima grofa Nugenta, kneginje Riario-Sforza i njihove kćeri Beatrix. Poprsja su danas izložena u Pomorskom i povijesnom muzeju Hrvatskog primorja. Za ostatak obitelji bila je predviđena grobnica ispred čijeg se ulaza nalazio lav Svetog Marka, no obitelj je ipak sahranjena na drugom mjestu (desno od mauzoleja). Grobnicu su Frankopani upotrebljavali kao samicu (Balabanić Fačini i Cvijetinović Starac, 2004).

Grof Laval bavio se izgradnjom stambene zgrade obitelji Nugent u blizini Gradine. Izgradnju, ali i brigu o Trsatu, zbog je smrti grofa Lavala preuzeo njegov sin Artur. Artur je vodio raskošan život i nije se znao držati granica zbog čega je bio primoran rasprodavati brojne posjede i ostalu imovinu kako bi isplatio dugove. Nakon njegove smrti naslijedila ga je Ana Nugent. Nakon dvadeset i dvije godine, od kada je Ana preuzela nasljedstvo, D'Annunzijevi su preuzeli vlast nad Rijekom što uključuje i Sušak s Trsatom. Dok je trajala okupacija (1922.), Talijani su od Ane Nugent otkupili Napoleonov stup. Grupa hrabrih trsatskih mladića 1923. godine, odlučila je stati na kraj nekontroliranom rasprodavanju imovine na način da su sakrili Ferkornov bazilisk i ploču s prikazom mletačkog lava. Nažalost, time nije došlo kraj osiromašivanju Trsatske gradine koja je s godinama došla u ruševno stanje zbog nekontroliranih troškova Ane Nugent. Sramotno i ruševno stanje posebno je dotaklo profesora Gjuru Szabu, upravnika Konzervatorskog ureda u Zagrebu, koji se nije mogao pomiriti sa zatečenim stanjem i čvrsto se zalagao za potrebnu obnovu i restauraciju (Balabanić Fačini i Cvijetinović Starac, 2004).

Zbog dviju okupacija, talijanske i njemačke stavila je obnovu Gradine u drugi plan. Obnova je zaživjela tek tijekom 1945. i 1947. godine, a obuhvatila je popravljjanje kapele Mir junaka, natkrivanje kule i uređenje parka koji se nalazio unutar zidina. Narodni odbor općine Sušak i Turističko društvo osmislili su plan još jedne nužne obnove za koju je zadužen dipl. ing. arh. Igor Emilije zajedno sa suradnicima. Ostvarenjem zamišljenog plana, središnji objekt Gradine dobio je novo značenje. Premještanjem sarkofaga obitelji Nugent, objekt gubi muzejsku funkciju i prenamijenjuje se u ugostiteljske svrhe. O obnavljanju govori prof. Rastko Schwalba: *(...) Gradina je obnovljena za sadržaje koji će joj omogućiti nov život i tako produžiti trajanje. Radi se o jednom od prvih pristupa unapređenju i zaštiti graditeljskog naslijeđa sa stajališta aktivne zaštite u Hrvatskoj. (...) Aktivna zaštita pretpostavlja rješavanje i*

ekonomskog pitanja u održavanju objekta graditeljskog naslijeđa, u čemu je bitna njihova namjena, sadržaj. Zbog toga je u kaštelu predviđena ugostiteljska ponuda u zatvorenoj ovalnoj kuli kafe–restaurant, a u okrnjenu polukružnu bastionu primorska konoba. (...) (Balabanić Fačini i Cvijetinović Starac, prema Schwalba, 2004:28).

Plan obnove odvijao se prema zamišljenom, no zbog financijskih razloga određene ideje kao što su postavljanje izložbe o povijesti Trsatske gradine, dorađivanje ljetne pozornice i zadržavanje kule kao vidikovca, nisu realizirane. Sanacija stambenog djela u kojem se trebala nalaziti spomenuta pozornica započeta je tek 2001. godine na inicijativu djelatnika riječkog Konzervatorskog odjela Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture. Nije sporno da je Gradina zbog svoje važnosti bila primamljiv „plijen“ mnogim istaknutim članovima tadašnjeg društva i okupatorima, no utjecaj grofa Lavala Nugenta na današnje očuvano stanje Gradine vrijedno je spomena (Balabanić Fačini i Cvijetinović Starac, 2004).

Danas, Gradina je pod upravom grada Rijeke i nalazi se na Listi zaštićenih kulturnih dobara Republike Hrvatske. Važnost Gradine i njezina bujna prošlost na divljenju su brojnim građanima Republike Hrvatske i stranim posjetiteljima koji mogu uživati u čarima kulturnih i zabavnih programa zbog kojih Gradina postaje nezaobilazno mjesto na karti grada Rijeke i Primorsko–goranske županije. Izgled današnje Gradine ima prilično očuvane tri okrugle i jednu ulaznu četvrtastu kulu sa prozorom i rozetom. Prolazeći kroz četvrtastu kulu ulazi se u unutarnji dio stare gradine koji je podijeljen na tri terase (Balabanić Fačini i Cvijetinović Starac, 2004).

3. LEGENDA

Legenda je, u hrvatskoj tradicijskoj kulturi, samostalna književna vrsta iako je usko vezana za predajni žanr. Legendarno i koncept legende najčešće karakterizira interesantne povijesne dogodovštine iz života viših društvenih staleža – kraljeva, feudalaca i feudalnih dvorova, vitezova, svetaca, ali i sve ostale likove koji imaju nešto posebno i ističu ono čudesno, fantastično, nevjerojatno. Jedan od glavnih karakteristika od kojih se legenda odvaja od predaje jesu fantastični elementi koji se ne mogu potvrditi na nečemu stvarnome, a time se i njihova istinitost dovodi u pitanje. Od srednjeg vijeka legendu, kao i pisanu predaju, često nalazimo u pisanom obliku, kao što i pisanu predaju sve češće susrećemo u usmenoj razmjeni informacija koja se ostvaruje prema njezinim pravilima. Legenda često dodiruje najdublju starinu i transformira se prema potrebi, posebno ona koja sadrži općeljudske teme. Sadržaji legende su drukčije naravi od predajnoga sadržajnog kompleksa i često dotiču idejne, religijske i filozofske teme (Botica, 2013).

Fantastičnome pridonosi velik broj uporabe čudesnih elemenata u legendi. Fabularnu nit „tkaju“ neobične karakteristike izabranih likova i njihove sudbine u kojima je to neobično došlo do izražaja. Legende mogu proizići prema opisu i pripovijedanju neke čudesne anegdote. Tim su čudesnim, legendarnim ispunjene priče iz života svetaca, osobito shvaćanja njihove moći u ljuskom životu. Legende mogu biti izuzetno interesantne zbog svoje stilske posebnosti. Osim zanimljivog sadržaja, legende dobivaju na vrijednosti i zbog određenih stilskih posebnosti koje uključuju šaljive trenutke i daju jedan poseban zabavljajući ugođaj. To se ostvaruje korištenjem brojnih smiješnih situacija. Također, sve više se ističu urbane legende s elementima duhovnosti što obuhvaća zazivanje dobrih duhova pojedinih gradova (Botica, 2013).

4. DIJETE I LEGENDA

Svako dijete rođeno je u određenoj sredini odnosno prostoru, a to je njegov zavičaj. U toj sredini dijete raste, proživljava svoje djetinjstvo, te odrasta u čovjeka i veže se za kraj u kojem živi. Dakle, zavičaj ne mora biti mjesto gdje smo se rodili, već gdje smo navikli živjeti. Stoga dijete u razvoju trebamo poticati kvalitetnim i njemu zanimljivim sadržajima kako bi stjecalo mudrost i razvijalo se u svim pogledima (Jurđana, 2015).

U svakom zavičaju u kojem se dijete nađe tijekom odrastanja, postoji neka legenda koju ono prije ili kasnije usvaja tijekom svoga života. Ona na neki način utječe na dijete jer s njom odrasta, dio je kulture nekog mjesta koju dijete treba poznavati budući je stanovnik tog nekog kraja. Za svaki zavičaj karakteristična je određena legenda koja taj kraj čini posebnim i prepoznatljivim upravo zbog nje. Između svih ostalih sadržaja nekog kraja ili mjesta, legenda je ta koja je uvijek zanimljiva svakome tko ju prvi put čuje, a onome kome se sviđa često će ju s osmjehom na licu prepričavati novim posjetiteljima njegovog kraja. Na taj način legenda nekog kraja nikada neće umrijeti, nego će vječno živjeti među nama.

U predškolskoj dobi, prema literaturi (Jurđana, 2015), dijete je povezano s okolinom u kojoj živi, te mu je ta okolina izuzetno važna za prve spoznaje i služi mu kao pomoć za stvaranje razmišljanja i shvaćanje sebe i svijeta. Također, bitan je i zavičajni govor (materinski jezik) prostora u kojem dijete živi zajedno sa svojom obitelji jer je to sastavni dio njegove ličnosti. Kvalitetna zavičajna riječ djetetova zavičaja je ona koja mu je bliska, koja ga neprestano poziva na istraživanje nepoznatog i na rast u vlastitim sposobnostima, stoga je zavičajni govor vrlo bitan za književni odgoj i obrazovanje djeteta od najranijih dana. Kako navodi Jurđana (prema Ham, 2015:18): „Danas tako definiramo materinski jezik kao rodni ili prvi jezik koji neka osoba nauči u obitelji. Riječ je o jeziku kojim bismo trebali moći izraziti najširi raspon vlastitih misli i najnježnije nijanse svojih emocija. Tim se jezikom služimo najbolje i najpreciznije jer je usađen u nas od naših početaka i zahvaljujući njemu učimo, mislimo i govorimo“.

Cilj odgajatelja i roditelja je da dijete pomoću prave riječi izrazi sebe i shvati svijet koji ga okružuje, te da pravom riječju kreira vlastite svjetove. Prije svega, igra je ta koja podrazumijeva način mišljenja i strukturiranje svojega unutarnjeg i vanjskog svijeta.

5. ZMAJEVI KAO MITSKA BIĆA

Zmajevi su fascinantna bića o čijim počecima se ne zna mnogo. No, sigurno je da su upravo ta bića, bila ona samo plod nečije mašte ili ne, zaživjela kroz brojne priče, bajke, legende, igre, filmove i serije. Vodeći se spomenutim vrstama, bez obzira o kulturi naroda od kuda potječu, može se zaključiti da zmajevi uglavnom predstavljaju simbol moći i strahopoštovanja. Iako je viđenje zmaja kao opakog bića učestala pojava, djeci, ali i odraslima bi se trebalo omogućiti da sami stvore svoju sliku tog mitskog bića. Tome svjedoči i sama činjenica da osim priče o opakim zmajevima koji "rigaju" vatru, postoji i njihova druga, nježnija, strana. Ta strana predstavlja zmajeve kao hrabre, nepokorive junake koji su spremni do smrti braniti svoju čast. *Zmajsko ne može biti povezano s nižim osjećajima – samo onim najjačim i najintenzivnijim. Zmaj nije ravnodušan, nije malaksao, nije bez mana, ali ni bez vrlina. Zmaj jednostavno jest – i možete ga prihvatiti ili ne prihvatiti, potpuno je svejedno, njegova misija na svijetu nije svidjeti vam se* (Matković, 2009:177).

Što su zapravo zmajevi, te kako oni izgledaju? Izgled zmaja najviše ovisi o kojoj je legendi, priči ili bajci riječ, ali oni najčešće izgledaju kao ogromni gušter koji je prekriven ljuskama raznih boja. Svi zmajevi imaju ocnjake i kandže, a neki mogu imati i krila što im daje dodatnu moć veličine i da brže stignu na određeno mjesto. Također, može se vidjeti i kao hibridni križanac koji ima razne dijelove raznih životinja poput orlovih nogu i krila, lavljih šapa i glave, jelenjih rogova, ribljih ljuski ili zmijskog tijela. Pretežito su noćne životinje, a oči im se lakše prilagođavaju u okolnostima s manje svjetla. Neki smatraju da zmajeve oči prikazuju skriveno blago, dok drugi smatraju da njihove oči imaju moć da savladaju zone vremena i teritorij. Zmajevi prikazuju četiri temeljna simbola: vatra, voda, zemlja i zrak (Matković, 2009).

Kako tvrdi Matković (2009), zmajevi su se prema zapadnjačkoj i istočnjačkoj kulturi smatrali neprijateljima sunca i mjeseca. Smatralo se da su oni uzrok pomrčina jer su „gutali“ jedno od spomenuta dva nebeska tijela (sunce ili mjesec). Zmajevi su za mnoge predstavljali enigmu. Ta čudesna bića bila su velika nepoznanica mnogima zbog čega se smatralo da legenda o zmajevima potječe iz dinosaurusu koji su ljudima bili poznatija pojava. No, malo tko zna da su legende o zmajevima postojale puno prije nego ljudska spoznaja o postojanju dinosaurusu. *Čovjek je u svojoj prošlosti zaboravio mnogo više nego što je ukupno znanje koga danas posjeduje moderno čovječanstvo* (Matković, 2009:12).

U raznim književnim vrstama, uključivši i legende, zmajevi se smatraju "nastalim bićima" čiji lik preuzimaju junaci u trenucima koji su od životne važnosti. Sukladno tome, može se govoriti o skrivenoj poruci gdje se zmajev tragičan završetak povezuje s ljudskom žudnjom za nedostižnim. Zmajevi se mogu poistovjetiti s ljudima, kao što su ljudi individualna bića sličnog oblika, a opet različitog izgleda, ponašanja, vještina i karaktera, tako se razlikuju i zmajevi. Njihova inteligencija je viša nego kod običnih životinja, pa su tako spremni promišljeno razmišljati kao i ljudi, a veza između magije i zmaja dokazuje tu njihovu promišljenost. Kao i među ljudima i drugim životinjama, tako i kod zmajeva postoji hijerarhija gdje postoje glavni zmajevi koji zapovijedaju drugim zmajevima, pa tako orijentalni zmajevi vode brigu o ljudima i o prostoru koji je pod njihovom kontrolom (Matković, 2009).

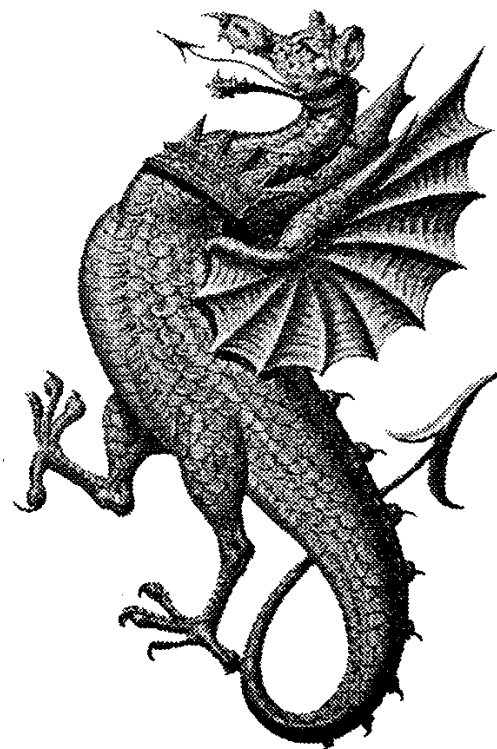
Između zapadnjačkih i orijentalnih zmajeva ističe se jedna važna razlika. Pod utjecajem kršćanstva koje se u svojoj religiji zalaže za postojanje samo jednog svemogućeg bića (Boga), zmajev predstavlja kao zla bića koja se bore za prevlast nad svijetom, te trebaju biti pokoreni od junaka naklonjenih Bogu. S druge strane, orijentalni zmajevi se ne bore za prevlast nad svijetom, već svoju moć dijele i djeluju kao zaštitnici ljudi koje stavljaju na razne kušnje, no njihova dobrobit im je u prvom planu (Matković, 2009).

Zapadnjački zmajevi izgledaju kao velike životinje, često s krilima nalik na šišmiša ili ptičja s velikim orlovskim kandžama na nogama. Tijelo im je pokriveno ljuskama guštera ili zmijskog tijela, a rep im može biti prekriven bodljama ili gorući. Glava im je često s rogovima, a slični gušteru ili krokodilu. Imaju ogromna usta ispunjena jezivim zubima, a u nekim situacijama „rigaju“ vatru ili izbacuju otrovne plinove kroz usta ili nosnice. Ovisno o mjestu gdje je nastala legenda, zmajevi mogu imati dijelove različitih životinja poput lava, slona, orla, krokodila i sl., a njegova boja je vezana uz njegov karakter. Najčešće naseljavaju prostor koji čovjeku predstavlja moguću prijetnju ili koji nije dovoljno istražen i osamljen poput šuma, planina, pećina, napuštenih dvoraca, pustinja i močvara (Matković, 2009).

Jedan od motiva priča i legendi kod zapadnjačkih zmajeva ističe se junakovo savladavanje zmaja. Tim činom ističe se junakova hrabrost i snaga jer potrebna je izuzetno snažna i odvažna osoba za savladavanje tako moćnoga bića. Iako se pobjeda nad zmajem može okarakterizirati kao suočavanje i savladavanje nepoznatog, nikako se ne može umanjiti samopoštovanje i divljenje na samu pojavu zmaja. Bez obzira što

postoji više legendi i kultura koje ih tumače, postoji nešto u čemu su se svi slagali. Zajedničko svim legendama je da zmajevi nakon svoje smrti postaju dijelom zemlje ili dijelom neba. Stoga, ukoliko zmajevu tijelom postane dijelom zemlje, tada se stvara bajkoviti prikaz s raznim drvećem, ljekovitim biljem i raznobojnog mirisnog cvijeća. U drugom slučaju, ako zmajevu tijelo postane dio neba, tada se može diviti zapanjujućem nebeskom sazviježđu iz kojeg se mogu iščitati ljudske sudbine (Matković, 2009).

Slika 7. Zapadnjački zmaj

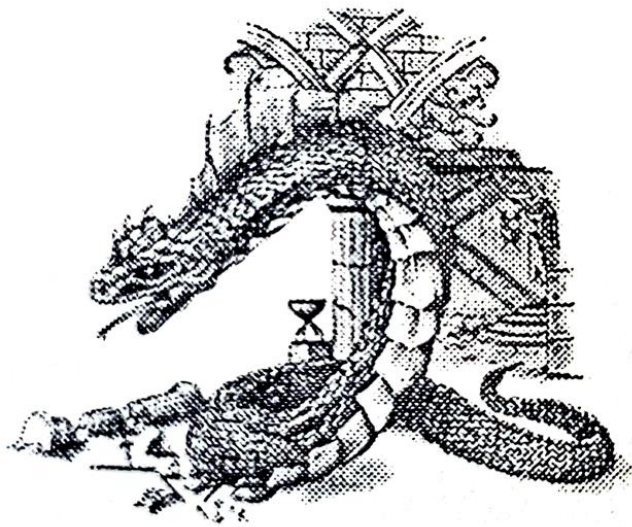

Izvor: Matković, T., D. (2009.) *Zmajevi*. Zagreb: Zagrebačka naklada. (str. 17.)

Jedna od mnogobrojnih vrsta zapadnjačkih zmajeva je Bazilisk. Ova vrsta najviše se spominje u srednjoeuropskim zemljama u legendama i folkloru. Ovaj zmaj izgleda kao mali gušter koji slični zmiji, kojemu vrat i glava ne dodiruju tlo nego su stalno podignuti prilikom kretanja. Na glavi mu se nalazi izbočina koja liči kruni, a radi te krune prema grčkoj riječi „basileus“ zovu ga kraljem. Taj zmaj je toliko otrovan da kad bi ga čovjek samo pogledao, dotaknuo ili udisao njegov dah, umro bi. Osim što može ugristi neku životinju ili slučajnog prolaznika koji mu stane na put, može i špricati otrov iz usta.

Postoje tri načina kako spriječiti smrt od Baziliska: *Od njegovog otrovnog pogleda valja se štiti kristalnom kuglom, koja će odvratiti njegov opaki pogled i ubiti samo biće. Njegov najveći neprijatelj je lasica i dobro ju je imati uz sebe jer će lasičin ugriz Bazilisku značiti smrt. Jednako neminovan kraj Baziliska će zateći čuje li pijevca kako kukuriče, pa je i tu životinju dobro imati uz sebe ako vam prijete opasnost da sretnete zmaja* (Matković, 2009:26). Zmajeva snaga i moć nema granica, što se iščitava iz njegove sposobnosti da može zatrovati vodu, učiniti voće gnjilim, te osvetiti se svakome tko ga kani uništiti. Smatra se da kad bi netko pogodio zmaja kopljem, zmajev otrov bi preko koplja došao nazad do onoga tko ga je bacio što bi uzrokovalo smrt njemu, a i konju (Matković, 2009).

Slika 8. Bazilisk

Izvor: Matković, T., D. (2009.) *Zmajevi*. Zagreb: Zagrebačka naklada. (str. 25.)

Bazilisk se kroz povijest nije zapostavio nego se samo usavršavao u fizičkom i moralnom smislu tako da bude što više svojeglav i užasan, nemilosrdan i da uništava sve ispred sebe. S takvim opisom može ga se poistovjetiti s čovjekovim najgorim manama koje dolaze do izražaja u borbi za ostvarenje cilja, ne osvrćući se na potrebe i emocionalna stanja drugih (Zaradija, 2018).

Bazilisk, prema literaturi (Chevalier i Gheerbrant, 2007), nastaje iz jajeta pijetla u dobi od 7 do 14 godina. Jaje je okruglog oblika, a na njemu sjedi žaba krastača, a može i obična žaba. Izlegnuti gmazovi prikazuju se kao pijetao s repom zmaja ili kao zmija s pijetlovim krilima, što ovisi od legende do legende. Prema literaturi (Perić i Pletenac, 2008), bazilisku se postupno nadodaju novi zanimljivi detalji poput broj nogu koji je od četiri do osam, njegov odvratni dah je neizdržljiv, a pogledom ih pretvara u kamen. Nakon nekog vremena kako je opadala vjera u realnog baziliska, njegovo postojanje počelo se ostvarivati u umjetničkim djelima poezije i kazališta. Inspirirani ovim zmajem nastali su zanimljivi komadi (njih sedam) u Shakespeareovom kazalištu, te pjesme Samuela Coleridgea, Johna Keatsa i Percya B. Shelleya. Španjolski barokni pisac Francisco Gómez de Quevedo je u svojoj knjizi „Bazilisk“ mitološko biće posvetio interesantnu misao (Perić i Pletenac, prema Borges, 2008:66):

<i>Si està vivo quien te vio</i>	<i>(Ako je živ onaj što te vidje</i>
<i>Toda tu historia es mentira</i>	<i>Sva je tvoja priča laž</i>
<i>Pues si no murió, te ignora</i>	<i>Jer, ako nije umro, nije te vidio</i>
<i>Y si murió, no lo afirma.</i>	<i>A ako je umro, to ne može potvrditi.</i>

Postoji jedna tragična priča koja seže u daleku 1474. godinu kada je na sudu u Baselu donesena stravična smrtna presuda pijetlu kojem je odrubljena glava jer se vjerovalo da bi se iz njegovog jajeta neobičnog oblika mogao izleći bazilisk. Također, radi njegovog jakog otrova neke ljekarne su imale u ponudi kao protuotrov baziliskov pepeo izmiješan s drugim sastojcima koji se koristio za ugriz drugih životinja, a to su najčešće bile zmije. Krajem 15. stoljeća, kako se kontinentom počeo širiti sifilis, bazilisk je u medicini dobio lošu karizmu pa je njegov otrov bio kriv za tu bolest, koja je nazvana „baziliskova bolest“. U tom razdoblju englesko ime za baziliska je cockatrice što je isto značnica za prostitutku (Perić i Pletenac, 2008).

Bez obzira na sve navedene negativne konotacije koje su dodjeljivane liku baziliska, Laval Nugent se odlučio na izradu baziliska koji su simbolizirali čuvare trsatske gradine. Jedan od načina tumačenja odabira ovog mitskog bića jest simbolika koja se odnosi na kraljevsku moć koja izraz nepoštivanja kažnjava na nemilosrdan način. Gledajući trsatskog baziliska može se vidjeti da ima raširena krila i otvoreni kljun, te u jednoj kandži ima žezlo, a druga mu je odrezana. Teško je procijeniti je li glavna uloga tih zmajeva bila čuvanje grba, grobnice ili umjetnina pošto im je primarna uloga bila čuvanje blaga (Perić i Pletenac, 2008).

Pisac i novinar Ambros Bierce postojanje baziliska potvrđuje sljedećim tekstom: ... *Bazilisk. Vrsta zmije koja se izlegla iz pijetlova jajeta. Bazilisk ima zlo oko i pogled mu je fatalan. Mnogi nevjernici niječu postojanje tog bića, no Semprello Aurator vidio je i njegovao jednog kojeg je oslijepila munja za kaznu što je sudbonosno buljio u jednu uglednu damu što ju je volio Jupiter. Junona je potom reptilu vratila vid i sakrila ga u spilju. Ništa ljudi starine nisu potkrijepili tako dobrim dokazima kao postojanje baziliska, no pijetlovi su prestali nositi jaja* (Perić i Pletenac, prema Bierce 2008:75).

Do sada je u različitim tekstovima opisano trideset sedam vrsta orijentalnih zmajeva. Njihov izgled je dugo tijelo prekriveno ljuskama, a noge su poput guštera s orlovim kandžama. Vrat im je zmijski, manja glava sliči konju ili gušteru, te su često s rogovima sličnim jelenu. Iako samo pojedini zmajevi imaju krila, najčešće imaju moć letenja. Smatra se da ovi zmajevi posjeduju biser mudrosti u ustima, a pojedini mogu i „rigati“ vatru, dok najčešće svojim dahom kreiraju oblake i maglu. S obzirom da se broj 9 smatra zmajevim sretnim brojem, nije nimalo čudno da ga se može svagdje pronaći. To uključuje i zbroj ljusaka na tijelu kojih ima ukupno 81 što je broj djeljiv s brojem 9. Japansko vjerovanje svjedoči kako ženka zmaja rodi devet mladunaca, a svaki od njih posjeduje specifičnu karakteristiku, te je zaštitnik pojedine sposobnosti, a njegov lik se utiskuje ili ocrtava na određene stvari koje on štiti. Orijentalni zmaj u kineskoj mitologiji simbolizira sve divno i prekasno, prijateljski je orijentiran pa ima obilježja anđela ili sveca jer se veličaju na identičan način kroz slavlje u hramovima. Navedeni zmajevi imaju veliku moć nad drugim bićima, pa tako mogu odstraniti negativan učinak sila i duhova, te time pružiti sigurnost i zaštitu onima koji ih veličaju. Ukoliko ljudi ne pokazuju poštovanje prema zmajevima, oni pronađu svoj put osвете u obliku suše ili poplave.

Prema drevnim pričama kineski zmaj ima rep koji podsjeća na razdoblje na ratno oružje, dok se kod ženskih zmajeva rep može usporediti s lepezom. Kinezi smatraju da kineski zmaj zbog svog putovanja po drugim azijskim zemljama ostaje bez prstiju, pa tako u Kini koja im je rodna zemlja imaju pet prstiju na svakoj nozi, u Koreji ima četiri, a u Japanu tri. S druge strane, Japanci smatraju da zmaj potječe iz njihove zemlje, pa prilikom putovanja zmaja po drugim azijskim zemljama rastu mu prsti svaki put kad uđe u novu zemlju. Treba uzeti u obzir i treću stranu koja potječe iz Koreje, a govori o tome kako je Koreja rodna zemlja zmajevima, pa za vrijeme putovanja u smjeru istoka ili sjevera on ostaje bez prstiju, a kad putuje prema jugu ili zapadu prsti mu rastu. Ove tri zemlje se slažu da radi gubljenja ili rasta prstiju zmaj nikada nije napustio azijske zemlje iz razloga što kad bi izgubio sve prste nije mogao hodati, kao ni kad bi ih imao puno (Matković, 2009).

Prema Matković (2009) izgled kineskih i japanskih zmajeva je identična, a razlikuju se po osobnosti pa se japanski zmajevi mogu poistovjetiti sa zapadnjačkim. Ime japanskog zmaja je *tastu*, a u kineskom *lung*.

Slika 9. Orijentalni zmaj

Izvor: Matković, T., D. (2009.) *Zmajevi*. Zagreb: Zagrebačka naklada. (str. 64.)

6. PRIČA O TRSATSKOM ZMAJU

U brojnim pričama zmajevi su simbol zla, nositelji mržnje i prikaz svemoći, no ova priča o trsatskom zmaju otvoriti će jednu potpuno novu dimenziju zmaja kao mitskog bića. Ova priča obuhvaća neobično prijateljstvo između djevojčice i zmaja.

Priča započinje ovako: *Davnih je dana „Svjetsko udruženje zmajeva“ slalo zmajeve u razne krajeve, a jedan je bio poslan na Trsat. Tamo je živio u svojoj pećini i bio je dobar prema ljudima, ali jako zao prema onima koji bi nanosili štetu njegovom gradu. Ujutro bi izlazio iz pećine i s terase promatrao još uvijek uspavani grad. Onda bi svoju pozornost usmjerio prema moru gdje se skrivala njegova najopasnija protivnica, divovska hobotnica. Ona se uvijek skrivala u velikim morskim dubinama na kojima nijedno drugo biće ne bi moglo preživjeti.*

Jednog, inače sasvim normalnog jutra, zmaj je u svojoj redovnoj šetnji primijetio nešto neobično. Uz Mrtvi je kanal sjedila malena djevojčica za koju je znao da je gradonačelnikova kćer. Na papiru je crtala brodiće privezane u kanalu. Zmaj je htio prići malenoj djevojčici, ali bojao se hobotnice koja se ponekad znala odmarati u Mrtvom kanalu. Tada je po malenu djevojčicu došao otac i odveo ju na ručak koji joj je majka spremila. Obećao joj je da će se sutra vratiti kako bi dovršila sliku. Taj je razgovor čula i hobotnica koja je znala da će djevojčica sutra biti sama na istome mjestu.

Idućeg je jutra djevojčica, ništa ne sluteći, opet došla na isto mjesto i nastavila crtati. Ubrzo ju je hobotnica napala, ali zmaj je odmah poletio u obranu. Hobotnica ga je pokušala uhvatiti svojim ogromnim krakovima za krila kako bi ga povukla u vodu. Tada je pustila djevojčicu i borba se nastavila. Ljudi su se okupili u velikom broju kako bi vidjeli što će se dogoditi. Zmaj je rigao vatru i uspio je konačno onesposobiti. Izvukao je hobotnicu iz vode i bacio do grada Grobnika gdje su je mještani odnijeli na lokalnu ribarnicu.

Djevojčica se htjela zahvaliti zmaju na pomoći pa je idućeg dana zamolila oca da je odvede u zmajevu pećinu što je otac i učinio. Zmaj joj je zahvalio na pažnji i povjerio joj kako je i bilo vrijeme da riješi svoj sukob s hobotnicom. Kako bi mu se odužila, djevojčica je kroz sljedećih nekoliko dana posjećivala zmaja i crtala njegovu sliku. Kad je dovršila svoj rad, zmaj je bio oduševljen i objesio je sliku na zid svoje pećine. „Svjetsko udruženje zmajeva“ nije htjelo da se zmajevi previše druže s ljudima jer ih se ljudi trebaju bojati. Zmaj se previše zblžio s djevojčicom pa je za kaznu preseljen u

napušteni dvorac Bosiljevo. Svi su Riječani bili jako tužni, a zmaj je ponio sliku sa sobom kao znak vječnog prijateljstva. Djevojčica nije mogla zaustaviti suze.

Njezin je otac dao izraditi kovani kip zmaja kod bečkog umjetnika Ferkona. Kip su postavili na Trsat, a on i danas stoji na Gradini i čuva grad od svih posjetitelja s lošim namjerama (Njegovan, 2011:66-67).

6.1. SLIKOVNICA O TRSATSKOM ZMAJU

Slikovnica „Trsatski zmaj“ nastala je prema tekstu Velida Đekića, koje je ilustrirao Ivan Mišković. Slikovnica je inspirirana kipovima trsatskih baziliska, prvi put objavljena 1994. godine u nekadašnjoj izdavačkoj kući Naklada Benja, a 2012. godine izdavačka kuća Adamić ju je obnovila. Nakon prvog i drugog izdanja 2021. godine slikovnica je obnovljena s dodatnim sadržajem i novim ilustracijama od strane Naklade Val. Kod novog izdanja slikovnica „Trsatski zmaj“ zadržala je prethodni format 22x22 cm, mekog je uveza, ali ima 27 stranice dok staro izdanje ima 14 stranica.

Slika 10. Slikovnica „Trsatski zmaj“ 2021. godine

Izvor: <https://shop.naklada-val.hr/djecje-knjige-i-slikovnice/dekic-miskovic-trsatski-zmaj-slikovnica-3-izdanje.html>. Preuzeto: 05.prosinca 2021. godine.

Autor slikovnice „*Trsatski zmaj*“, Velid Đekić rođen je 1960. godine. Poznati je profesor hrvatskog jezika i književnosti, novinar, a ujedno je i magistar društveno-humanističkih znanosti iz područja filologije. Oduvijek je bio veliki ljubitelj povijesti riječke prerade nafte što je vidljivo u dokumentarnu filmu posvećenom graditelju riječke rafinerije Milutinu Baraču. Također, napisao je nekoliko stručnih knjiga i pokretač je zavičajne biblioteke Riječka slikovnica. U navedenoj biblioteci pojavljuju se njegove slikovnice za djecu: *Trsatski zmaj* (1994), *Nepresušan vrč* (2000), *Crni Moro* (2000), *Mala papalina* (2001) i *Povratak Trsatskog zmaja* (2002) (Mandić, 2019).

Ilustrator spomenute slikovnice, Ivan Mišković rođen je 1961. godine. Ističe se po svojim humorističnim ilustracijama u dnevnim stripovima 1xCRNO koji se objavljuju u Novom listu. Njegove ilustracije su cjenjene i kod ostalih autora, a posebno je vidljivo kod njegove suradnje s Đekićem kojem je ilustrirao sve slikovnice. Vrijednosti njegovih ilustracija popraćene su brojnim nagradama uključujući i nagradu Grada Rijeke za ilustraciju u knjizi *Primorske bajke i pripovijetke* (Benić, 2013).

Slikovnica tematizira primorske motive te motive karakteristične za grad Rijeku. Mrtvi kanal jedan je od prepoznatljivih riječkih motiva, poznat ne samo stanovnicima, već i posjetiteljima grada. Motiv hobotnice je hiperboliziran, što je nerijetko bilo korišteno u pričama što su ih pričali mornari o dalekim oceanima u kojima žive neobična i nerijetko opasna morska bića. Hobotnica je neprijateljski nastrojena i na taj je način suprotstavljena zmaju koji u ovoj slikovnici predstavlja junaka. Spasio je djevojčicu i tim je činom zaslužio zahvalnost djevojčičinoga oca, ali i cijeloga grada. Na samom kraju slikovnice, autor priču postavlja na razinu legende tako da ističe stvarni kip baziliska (dugo vremena se jedan kip smatrao izgubljenim) koji se nalazi u sklopu Trsatske gradine i na suvremen i djeci prihvatljiv način priča priču o zmaju. Stoga, ova slikovnica predstavlja jedan od načina na koji se može osuvremeniti bilo koji aspekt zavičajne baštine i približiti ga dječjoj publici.

7. ZAKLJUČAK

Legende su se prenosile usmenim putem iz generacije u generaciju i na taj način su se pokušale očuvati. Svako malo mjesto posjeduje barem jednu legendu koja je vezana za njihov zavičaj, te su one njihov sastavni dio. Kako legenda sadrži brojne fantastične elemente koji se najčešće povezuju s religijskim motivima i neobjašnjenim povijesnim situacijama, koriste se kako bi objasnile specifične pojave i događaje, stoga treba biti oprezan jer neke legende ne moraju biti istinite, iako su u našoj svijesti utisnute već dugi niz godina. Bez obzira jesu li sve istinite ili ne, one su zanimljive svima, od najmlađih generacija pa sve do najstarijih.

One pripadaju nacionalnom blagu koji je važan dio nacionalnog identiteta i određuje svakog čovjeka na jedinstven način te mu pomažu u izgradnji vlastitog identiteta. Kako bi temelji za izgradnju vlastitog identiteta bili čvrsti i kvalitetni vrlo je važno od malih nogu upoznavati djecu sa skrivenim blagom njihovog zavičaja i na taj način njegovati kulturnu baštinu. Zato je jedan od ciljeva ovog završnog rada upoznati sve, a pogotovo odgojno obrazovne djelatnike o važnosti legendi za razvoj djeteta, ali i općenito ljudi koji će biti na čast svojega kraja i pomoći pri očuvanju nacionalnog identiteta. Upravo iz razloga što se u današnje vrijeme legende sve manje pričaju, ljudi ih se teže prisjećaju, a polako i zaboravljaju što dovodi do gubljenja jednog od važnog djela kulturnog identiteta.

Govoreći o legendama, bitno je spomenuti one zbog kojih su danas procvale brojne industrije, a to su legende o zmajevima. Motiv zmaja kao snažnog, hrabrog i neukrotivog bića postao je inspiracija za brojna višestruko nagrađivana književna djela koja su zaživjela na filmskim platnima i u virtualnim igricama. Nije strano da kroz brojne obrade legendi i priči o zmajevima, ovisno o mediju, oni dobivaju novo ruho i mogu se vidjeti njihove dvije potpuno suprotne strane (ljepota i strahota). Često u animiranim serijama i filmovima zmaj predstavlja nešto pozitivno i dobro, možda je upravo to razlog zašto su te opake zvijeri jako zanimljive djeci.

No vodeći se pričama i legendama koje su nam poznate od davnina ipak bi većina ljudi na spomen riječ zmaj pomislila na opaku zvijer koja „riga“ vatru i koja uništava sve pred sobom, bez ijedne pozitivne osobine. No s druge strane zmaj se može poistovjetiti s čovjekom, jer kao što najbolji ljudi u sebi imaju malo zla, tako i oni najgori u sebi imaju malo dobra. Bitna vrlina zmaja je da njemu uopće nije važno hoće

li se nekome svidjeti ili ne. Bitno mu je da ga onaj kome se sviđa prihvati takvoga kakav i je. Ova vrlina je jako važna i za dječji razvoj jer ih trebamo usmjeravati i poticati da drugu djecu prihvaćaju takve kakvi jesu, a ne da ih zbog različitosti odbacuju. Moglo bi se zaključiti da svatko u sebi krije mali djelić zmaja samo je pitanje hoće li ići u smjeru njegovih mana ili vrlina.

Vodeći se pozitivnim vrlinama zmajeva neophodno je spomenuti slikovnicu „Trsatski zmaj“ koja nas želi poučiti da nikad ne možemo znati tko će nam pomoći kad se nađemo u nekoj nevolji. Kad najmanje očekujemo možemo sklopiti novo prijateljstvo bez obzira što je netko drugačiji od nas i trebamo ga prihvatiti takvoga kakav je. Ova pouka je važan dio završnog rada jer se upravo njome dokazuje kako legende šalju nevjerojatno snažne poruke koje će djeci predstavljati važan temelj za izgradnju kvalitetne budućnosti i osobnosti koja će osvjetliti obraz cijeloj kulturnoj zajednici.

Spomenuta fantastična priča veže se za jedno čarobno lijepo mjesto zvano Trsat koje je dio grada Rijeke. Za mnoge je zapravo velika nepoznanica da se za Trsat osim spomenute fantastične priče za koju bi neki rekli da je legenda, vežu druge zanimljive legende o kojima se detaljnije govorilo u ovome radu s ciljem poticanja na očuvanje kulturne baštine grada Rijeke i osvještavanja njezine važnosti.

8. LITERATURA I IZVORI

Knjige:

1. Antić, V. (1982.) *Trsat od davnih do današnjih dana*. Rijeka: Narodna čitaonica – Trsat Rijeka.
2. Balabanić Fačini, M. i Cvijetinović Starac, M. (2004.) *Trsatska gradina*. Rijeka: Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka.
3. Botica, S. (1995.) *Hrvatska usmenoknjiževna čitanka*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Botica, S. (2013.) *Povijest hrvatske usmene književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Chevalier, J. i Gheerbrant, A. (2007.) *Rječnik simbola: mitovi, snovi, običaji, geste, oblici, likovi, boje, brojevi*. Peto prerađeno i prošireno izdanje. Zagreb: Kulturno-informativni centar: Naklada Jesenski i Turk.
6. Đurić, T. (2007.) *Legende puka hrvatskoga 2*. Samobor: Meridijani.
7. Hoško, E. (1991.) *Na vrhu trsatskih stuba...* Rijeka: Tiskara Rijeka.
8. Hoško, E. (2004.) *Trsatski franjevci: Pet i pol stoljeća služenja Trsatskom svetištu*. Rijeka: Adamić.
9. Jurdana, V. (2015.) *Igri: Mala zavičajna čitanka (s primjerima iz čakavske poezije Drage Gervaisa)*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
10. Maretić, M. i Caktaš, J. (2007.) *Zavičajna baština u funkciji očuvanja hrvatskog identiteta*. U: Mrkonjić, A. (ur.), *Zavičajna baština – HNOS i kurikulum: Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 27. i 28. rujna 2007.* (str. 87-96). Split: Književni krug Split.
11. Matković, T. D. (2009.) *Zmajevi*. Zagreb: Zagrebačka naklada.
12. Njegovan, I. (2011.) *Mitovi i legende Istre i Kvarnera*. Rijeka: „List“ d.o.o.
13. Perić, B. i Pletenac, T. (2008.) *Fantastična bića Istre i Kvarnera*. Zagreb: Vuković i Runjić.
14. Polić, M. (2009.) *Trsatska čitaonica od početka do 1918*. Rijeka: Hrvatska čitaonica Trsat, Povijesno društvo Rijeka.
15. Zaradija Kiš, A. (2018.) *Bazilisk: upamćeno zlo. Od legende i predaje do moralističke sentence*. U: Badurina, L., Palašić, N. (ur.), *Riječki filološki dani: zbornik radova s Jedanaestoga znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem održanoga u Rijeci od 24. do 26. studenoga 2016.* (str. 383-398). Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet.

Ostali izvori:

1. Benić, K. (2013.) *1xCRNO - Ivan Mišković u svjetskom izlogu*. Dostupno na: <https://gkr.hr/Magazin/Digitalni-gust/1xCRNO-Ivan-Miskovic-u-svjetskom-izlogu> (Preuzeto: 26. svibnja 2021. godine).
2. Grad Rijeka (n.d.) *Povijest grada Rijeke*. Dostupno na: <https://www.rijeka.hr/gradska-uprava/povijest-rijeke/> (Preuzeto: 19. rujna 2022. godine).
3. Hrvatska čitaonica Trsat. Dostupno na: <http://www.hct.hr/> (Preuzeto: 12. ožujka 2021. godine).
4. Mandić, D. (2019.) *U Galeriji Principij otvorena prva samostalna izložba fotografija Velida Đekića "Crni znoj"*. Rijeka: Novi list. Dostupno na: https://www.novolist.hr/ostalo/kultura/izlozbe/u-galeriji-principij-otvorena-prva-samostalna-izlozba-fotografija-velida-dekica-crni-znoj/?meta_refresh=true (Preuzeto: 26. svibnja 2021. godine).
5. Moravček, G. (2013.) *Graditelj Trsatskih stuba Petar Kružić izgubio glavu*. Dostupno na: <http://fluminensia.org/graditelj-trsatskih-stuba-petar-kruzic-izgubio-glavu> (Preuzeto: 10. travnja 2021. godine).
6. Nepoznati autor (n.d.) *Velid Đekić*. Dostupno na: <https://vrisak.vbz.hr/velid-dekic/> (Preuzeto: 26. svibnja 2021. godine).
7. RIJEKA 2020.eu (2020.) *Europska prijestolnica kulture*, Dostupno na: <https://rijeka2020.eu/o-epk-projektu/> (Preuzeto: 19. rujna 2022. godine).

Popis slika:

Slika 1. Glavni oltar i slika Gospe Trsatske.....	9
Slika 2. Crkva Sv. Jurja.....	11
Slika 3. Annibale Manzoni, Trsatska gradina prije restauracije, 1828.....	14
Slika 4. Annibale Manzoni, Trsatska gradina poslije restauracije, 1837.	14
Slika 5. Kapela Mir junaka – mauzolej obitelji Nugent	15
Slika 6. Bazilisk.....	15
Slika 7. Zapadnjački zmaj.....	22
Slika 8. Bazilisk.....	23
Slika 9. Orijentalni zmaj	26
Slika 10. Slikovnica „Trsatski zmaj“ 2021. godine.....	28

SAŽETAK

Zavičajna baština podrazumijeva sva kulturna dobra nekoga zavičaja. Ona uključuje i brojne priče koje su se prenosile usmenim putem, odnosno s „koljena na koljeno“. Jedne od takvih su i legende koje se od srednjeg vijeka često nalazilo u pisanom obliku. Legende su često obuhvaćale razna zanimljiva događanja iz života viših društvenih staleža među koje ubrajamo kraljeve, feudalce, feudalne dvorove, vitezove, svetce. Također, među njih se ubrajaju i drugi likovi koje karakteriziraju elementi poput čudesnog, fantastičnog i nevjerojatnog. Upravo ti fantastični i čudesni elementi koji se ne mogu potvrditi na nečemu stvarnom jesu ono što odvaja legendu od predaju. Poznato je da su fantastični elementi jako zanimljivi djeci, a pogotovo oni koji se vežu uz njihovu zavičaj u kojem su odrasli i za koje ih vežu brojne uspomene. Važno je djeci čitati i upoznavati ih s legendama jer one čine dio kulture koja obilježava njihov zavičaj. Učeći o vlastitoj kulturi djeca izgrađuju osobni identitet koji će im pomoći u brojnim životnim situacijama. S obzirom na to da se uz svaki zavičaj veže najmanja jedna legenda, u ovom će se završnom radu poseban naglasak dati na „legendu“ o zmaju koja se veže za grad Rijeku, točnije Trsat. Ono po čemu se ova „legenda“ ističe od ostalih je u tome što zmaj kao glavni lik ove „legende“ nije prikazan kao opako, neukrotivo, zlo biće bez imalo osjećaja. Upravo suprotno, riječ je o hrabrome zmaju koji je stao u obranu jedne djevojčice i suprotstavio se zloj hobotnici. Ova „legenda“ govori o zmaju koji je svoju hrabrost i snagu iskoristio u plemenite svrhe, a time postao i glavnim zaštitnikom Trsata. Cilj ovog završnog rada je ne dopustiti da značajne legende snažnih poruka, poput legende o Trsatskom zmaju, otiđu u zaborav već da zauvijek ostanu među nama, dostojanstveno uzdizati kulturu svog zavičaja.

Ključne riječi: zavičajna baština, legenda, Trsat, trsatski zmaj

SUMMARY

Native heritage encompasses all cultural items of its homeland, including numerous stories passed down orally from generation to generation. Some of these stories are legends, many of which have been written down since the Medieval times. Legends typically contain various interesting events from the lives of nobles such as kings and queens, feudal lords, knights, and saints. There are often other characters, characterized by miraculous, fantastical, and unbelievable elements. It is particularly these elements, which cannot be confirmed based on reality, that differentiate legends from orations. Fantastical elements are extremely interesting to children, especially when they are related to the area in which they grew up and have countless memories of. Furthermore, acquainting children with native legends is important because they compose a part of their culture and will help guide them through life's various situations. This thesis puts an emphasis on the „legend“ of the dragon tied to Rijeka's Trsat. Unlike other legends, the dragon in Trsat's „legend“ is not a cruel, untamed, or evil being without feelings. On the contrary, this main character is depicted as the brave dragon, who stood up against the evil octopus to defend a little girl, using its bravery and strength to do good and eventually becoming the main guardian of Trsat. The goal of this thesis is to aid in the preservation of notable legends from becoming forgotten, so that they continue to remain among us, enriching our culture.

Keywords: native heritage, legend, Trsat, dragon of Trsat